

CEFRES

Centre français de recherche
en sciences sociales
USR 3138 CNRS - MAEE

Vyšehradská 49
128 00 Prague 2
République tchèque
Tél : (420) 224 921 400
Fax : (420) 224 920 975

Posudek na dizertační práce Mgr. Markéty Sedláčkové „Role důvěry v demokratickém systému“

Téma práce je velice zajímavé, obzvláště z pohledu politologie, i politické sociologie. Z pohledu sociologie je otázka důvěry poměrně známá (zjm. díky pracím Luhmanna, Giddense, Fukuyamy, Seligmána či Sztompky), v politologii tomu tak není, byť je samotná otázka důvěry (především občanů v politické instituce) klíčová, obzvláště pak v demokratických režimech (je na zvážení, zda není důležitá pro jakýkoliv režim a ne pouze co se demokratických systémů týče jak to analyzuje autorka). Důvěra slouží podle autorky zjm. k ohodnocení úrovně demokratizace té či oné země, např. České republiky.

Práce je přehledně rozdělená do tří částí. První část pojednává o konceptu důvěry a sociálního kapitálu. V této části se autorka zabývá převážně obecnou otázkou důvěry, zjm. v souvislosti se sociálním kapitálem, přičemž autorka posléze pracuje především s anglosaským pojetím sociálního kapitálu, který je značně vzdálený od francouzského, resp. bourdieuvského pojetí. Zde je také předkládána definice důvěry. Druhá část je zaměřená na důvěru v demokracii, především z teoretického pohledu. Část analýzy je věnovaná otázce legitimacy (chápaná jako systémová důvěra v jeho oprávněnost systému), která je nutně spojená s důvěrou. Konečně, třetí, patrně nosná část je věnovaná konkrétnější problematice důvěry v České republice po listopadu 1989. Zde se řeší nejen proces demokratizace, ale i problematika participace. V této části autorka rozebírá determinanty sociální důvěry.

Práce je obzvláště zajímavá i tím, že představuje čtenáři jak historický vývoj teoretické problematiky důvěry, tak i analýzu aplikovatelnosti použitých teorií. Autorka udělala velký kus práce a výsledek je určitě pozoruhodný.

První problém, který se při čtení této práce projevuje je nejednoznačné vyřešení definice a s definicí související překlady z původních cizojazyčných originálů. Obzvláště zajímavé je totiž i to, že důvěra má jiný význam podle společnosti „původu“ resp. užití (zjm. francouzský a anglosaský, značně vzdálené). Definici důvěry by však mohla autorka uvést dříve. Je to otázka klíčová a její problémovost se objevuje na několika místech práce. V textu se autorka věnuje např. Colemanovy *credit slips* přeložené jako „poukázky na důvěru“, které se objevují i v jiném překladu na základě prací Kolankiewize, kdy autorka uvádí již „kreditní poukázky“.

Od samého počátku textu se jeví jako paradoxní řešit otázku důvěry bez upřesnění toho, kdo komu či čemu důvěřuje, byť samozřejmě autorka upřesňuje základní typy důvěry (sociální, institucionální, atd.). Tento problém se však dá vysvětlit teoretickou a obecnou problematikou. Práce dobře pojednává křehkost důvěry, jak individuální tak i sociální.

Do značné míry by bylo vhodné obsáhleji analyzovat předlistopadový režim, mj. protože do značné míře jeho skutečnost ovlivňuje současnost, zjm. v takové otázce, jakou je důvěra.

Otázkám „kdo důvěřuje? a v co či v koho se důvěřuje?“ se dostáváme až v poslední části práce, kdy autorka řeší otázku konkrétní podoby důvěry v polistopadové České republice. Tato část, opírající se o výzkum vedeném v r. 2004, by mohla být doplněna o další výzkumy, které by sledovaly vývoj důvěry občanů v instituce, zejména v dynamičtější přístup srovnávající situaci především v poněkud odlišných sociálně-politických poměrech a tím pádem by se daly závěry výzkumu potvrdit. Ostatně autorka si je vědoma toho, jak křehká a proměnlivá je důvěra (jak osobní tak i sociální či institucionální). Otázka není jen zda je či není důvěra, resp. úroveň důvěry, ale i dynamičtější pohled, který bere v potaz, jak důvěra vzniká a je podpořená, vyvíjí se apod.. Autorka mj. připomíná důležitost příznivých sociálních a ekonomických podmínek (z čehož plyne mj. že demokratizace a konsolidace demokracie nesouvisí pouze s politikou).

Otázka důvěry se dá analyzovat, jak to dělá autorka, jako základ pro fungování demokratického systému a potažmo jako způsob jak ohodnotit úroveň demokratizace (do značné míry autorka vychází z analýz tzv. tranzitologie, ale její analýza přesahuje jednoznačně rámec tohoto přístupu). Zdá se nám však, že by analýza mohla a měla být doplněna o analýzu a souvislosti důvěry nejen s nedůvěrou (zejména v institucích), ale především s nezájmem, což je jev, který se zdá být mnohem častější. Další rovina je, zda to že jsou důvěryhodné instituce znamená automaticky důvěru.

Známý český paradox vysoké důvěry v instituce prezidenta Republiky a zároveň odlišná (nižší) úroveň důvěry v osobnost, která zastává funkci prezidenta by mohl být obsáhleji analyzován a vysvětlen (ani co se týče důvodů, což není cílem práce, ani důsledky této situace), zejména znovu z dlouhodobějšího hlediska, včetně srovnání s předlistopadovou érou. Autorka uvádí, že základní podmínkou existence demokratického režimu je jeho legitimita, tedy jakási systémová důvěra v jeho oprávněnost, nicméně diktatura může být též legitimní (v očích občanů) a na druhé straně je také možné, že demokratický režim (instituce odpovídající základním prvkům demokratického zřízení společnosti) nebude mít důvěru občanů.

Doporučuji k obhajobě

V Praze, 5/6/2009

Doc. Michel Perottino, PhD.

